

אמונה של שכר ועונש

1. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י משנה א

והיסוד האחד עשר שהוא יתעלה משלם גמול טוב למי שמקיים מצות התורה, ומעניש מי שעובר על אזהרותיה, ושגמולו הגדול הוא העולם הבא, ועונשו החמור הכרת. וכבר אמרנו בענין זה מה שיש בו די. והפסוק המורה על היסוד הזה אמרו אם תשא חטאתם ואם אין מחיני נא מספרך, והשיבו יתעלה מי אשר חטא לי וכו'. ראה שידוע לפניו העובד והחוטא לשלם גמול טוב לזה ולעונש את זה.

2. ספר העיקרים מאמר א פרק ד

הדרך הנכון שיראה לי בספירת העקרים שהם שרשים ויסודות לתורה האלהית הוא, כי העקרים הכוללים וההכרחיים לדת האלהית הם שלשה, והם מציאות השם, וההשגחה לשכר ולעונש, ותורה מן השמים. ואלו השלשה הם אבות לכל העקרים אשר לדתות האלהיות, כמו תורת אדם ותורת נח ותורת אברהם ותורת משה, וזולת זה מן התורות האלהיות אם אפשר שימצאו יותר מאחת בזמן אחד או בזו אחר זו. ותחת כל עקר מאלו שרשים וסעיפים משתרגים ומסתעפים מן העקר ההוא, כי תחת מציאות השם הוא שורש היותו קדמון ונצחי ודומיהו, ובכלל תורה מן השמים הוא ידיעת השם והנבואה ודומיהו, ובכלל ההשגחה הם השכר והעונש בעולם הזה לגוף ובעולם הבא לנפש.

ומאלה הג' עקרים הכוללים משתרגים סעיפים וענפים לתורות האלהיות או המתדמות באלהיות על זה הדרך, כי תחת עקר מציאות השם הוא הרחקת הגשמות, שהוא עקר פרטי לתורת משה, והאחדות ותחת תורה מן השמים הוא שרש נבואת משה ושליחותו. ותחת ההשגחה והשכר והעונש הוא ביאת המשיח, שהוא עקר פרטי לתורת משה לפי דעת הרמב"ם ז"ל, ולפי דעתנו אין ביאת המשיח עקר, ואם הוא עקר איננו פרטי לתורת משה, כי גם הנוצרים עושים ממנו עקר לסתור תורת משה, והוא עקר פרטי להם שלא יצויר מציאות דתם זולתו, ואלו וכיוצא בהם שהם עקרים לדתות הפרטיות כלם נכללים בג' העקרים שאמרנו. ואולם אם אפשר להמצא תורה אלהית יותר מאחת בזמן אחד או בזמנים מתחלפים עוד יתבאר במה שיבא בעזר הצור.

והמורה על היות ג' העקרים הללו שרש ויסוד לאמונה אשר בה יגיע האדם אל הצלחתו האמתית, הוא מה שיסודו לנו אנשי כנסת הגדולה בתפלת מוסף של ראש השנה ג' ברכות, שהם מלכיות זכרונות ושופרות, שהם כנגד ג' עקרים הללו, להעיר לב האדם כי בהאמנת העקרים הללו עם סעיפיהם ושרשיהם כפי מה שראוי יזכה האדם בדינו לפני השם.

כי ברכת מלכיות היא כנגד עקר מציאות השם, ויורה על זה נוסח הברכה, על כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך, להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון, לתקן עולם במלכות שדי

וכו', יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון, ויקבלו כולם את עול מלכותך. וכן ברכת זכרונות תורה על ההשגחה והשכר והעונש, וכן יורה נוסח הברכה, אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם לפניך נגלו כל תעלומות וכו'.

וברכת שופרות היא לרמוז על העקר השלישי שהוא תורה מן השמים, ועל כן היא מתחלת אתה נגלית בענין כבודך על עם קדשך לדבר עמהם, מן השמים השמעתם קולך וכו', ולפי שמתן תורה היה באמצעות קול שופר חזק מאד כמוהו לא נהיה מן העולם, נקראת שופרות, כי הקולות והלפידים שהיו שם כבר היו בעולם כיוצא בהם או ממינם, אבל קול השופר בזולת שופר לא היה מעולם ולא יהיה כן עד זמן הגאולה, שהיא שעה שתתפרסם תורת האמת בפני כל העולם, ועל אותה שעה נאמר וה' אלהים בשופר יתקע (זכריה ט' יד), כפי דעת קצת החכמים

3. חפץ חיים ריש בחוקתי

אם בחוקותי תלכו. (כ"ו ג)
וכרש"י "שתהיו עמלים בתורה", הרי שעיקר ההליכה בחוקות התורה הוא העמל, ועליו נצטוונו.
והנה בכרכות כ"ח ב' ואנו אומרים זה בסיום מסכת. אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר, הם עמלים ואינם מקבלים

1

ב

10

16

שכר. אשר לכאורה צריכים הדברים באור. כלום ראית מימך חיים תופר בגד או סנדלך - מנעלים ואינם משתלמים? או כלום אפשר הדבר, שאדם אשר יגע ועמל באיזה עסק או מלאכת חברו ולא יבוא על שכרו? אבל הענין הוא כך. בנוהג שבעולם, מי ששכר פועל לתפור לו בגד או מנעלים, והפועל יעמול בזיעת אפיו כל היום וכל הלילה ולא יתפור את הבגד או המנעלים, כלום יקבל שכרו? הלא לשוטה יחשב, אם יבקש, כי הלא הבעה"ב אל הבגד עיניו נשואות, ואם לא השלים מלאכתו, אף אם יעמול שבוע שלם לא ישלם לו, כי לא עבד העמל הוא מקבל שכר, אלא על המעשה, ועמל בלי מעשה אין בו תועלת.
לא כן הוא הדבר בלמוד התורה. אנו נצטוונו לעמול בתורה, ככתוב: אם בחוקותי תלכו, וכפרוש רבותינו ז"ל, שעל היגיעה הדברים אמורים, ואף אם לא יבין הענין לאשורו, כמו שאמרו ז"ל, גיטין מ"ג א', אין אדם עומד על ד"ת אלא א"כ נכשל תחלה, עכ"ז הוא מקבל שכר על העמל ואף אם המלאכה לא נעשתה. וזו היא כונת המאמר, אנו "עמלים" ומקבלים שכר, והם "עמלים" ואינם מקבלים שכר על העמל אלא על המלאכה א).

4. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כח עמוד א

רבי זירא כי הוה חליש מגירסיה, הוה אזיל ויתיב אפתחא דבי רבי נתן בר טובי, אמר: כי חלפי רבנן אז איקום מקמייהו ואקבל אגרא.

5. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יז עמוד א

ר' חנינא ור' יונתן הוו קאזלי באורחא, מטו להנהו תרי שבילי, חד פצי אפיתחא דבי זונות, אמר ליה חד לחבריה: ניזיל אפיתחא דבי זונות ונכפייה ליצרין, ונקבל אגרא. כי מטו התם חזינהו [לזונות], איתכנעו מקמייהו. א"ל: מנא לך הא? א"ל: מזימה תשמור עלך תבונה תנצרכה

6. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יד עמוד א

דרש רבי שמלאי: מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י? וכי לאכול מפריה הוא צריך? או לשבוע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה: הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי; אמר לו הקדוש ברוך הוא: כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך כאילו עשיתם.

7. משנה מסכת אבות פרק א משנה ג

[*] אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם.

8. אמת ליעקב שם

מלמדנו התנא שבכדי לעבוד את ה' באמת צריך האדם לקבל עליו את מלכות ה' בשני מהלכים, הא' שלא ע"מ לקבל פרס, והיינו עבודה מאהבה, הב' שיהיה מורא שמים עליכם, עבודה מיראה, ואין לאדם להסתפק לעבוד את ה' רק בא' משני

תספיק לו האהבה ולפעמים תחלש אצלו היראה, ורק צירוף של שני המהלכים יבטיח אמונה שלמה ובצחית.

וזהו הביאור במה דכפה הקב"ה הר כגיגית על בני ישראל בשעת קבלת התורה, וכבר הקשו התוס' בשבת [דף פ"ח ע"א] הא כבר הקדימו נעשה לנשמע, ותירצו

האש הגדולה שיצתה נשמתן עיי"ש. וביאור הדבר, דכשקבלו את התורה ואמרו נעשה ונשמע קיבלוה מאהבה, אבל מיראה עדיין לא ניסו, [ע"ז רמזה האש הגדולה וכמאמר הכתוב בדברים [ד' פל"ו]: מן השמים השמייעך את קולו ליסרך ואת אשו הגדולה וגו', הרי שהאש היתה ליראת העונש.

ובאמת אילו היו כופין את ההר על עשו וישמעאל ג"כ היו

2

מקבלין את התורה וכדאמרינן בע"ז
[דף ב' ע"ב]: כלום כפית עלינו הר
בגיגית ולא קיבלנוה, דמשמע דאז
ודאי היו מקבלין אותה, אלא שאז

היה כל עבודתם מיראה ולא
מאהבה, משא"כ ישראל דמעצמם
קיבלוה מאהבה, וכפיית ההר לא
היתה רק כדי לקבלה גם מיראה.
ובאמת אילו לא היו ישראל מקבלים

9. פירוש רש"י על אבות פרק א משנה ג

כלומר שלא תאמר אקיים מצות בוראי כדי שיספיק לי כל צרכי אלא עבוד מאהבה:

עלמא ליכא, אמנט על השכר וגמול הנפשיים

10. מדרש שמואל שם

ודרך הראשון שלו אפשר שכוון אליו
רש"י נ"ל בקצור לשונו, שכתב ז"ל ע"מ. שלא
לקבל פרס שלא תאמר אקיים מצות בוראי כדי
שיספיק לי צרכי, אלא עבוד מאהבה ויהי מורא
שמים עליכם לפי שאין שכר מצות בעוה"ז
שנא' אשר אנכי מצוך היום. היום לעשותם
לא היום ליטול שכרם עכ"ל. הרי שפירש
יברי אנטיגנוס על הגמול הגשמי בעוה"ז. ולא
עברו על מנת לקבל פרס כי שכר מצוה בהאי

11. ברוך שאמר שם

מצדם מאהבה לא היו נותנים להם
את התורה לגמרי.

ונראה שמטעם זה סידר
הקב"ה את דברי משה אל בני
ישראל וצוהו שלא יפזרו ושל
יוסיף [רש"י שמות י"ט פ"ג ופ"ו],
כי חשש פן ישפיע עליהם שיקבלו
את התורה מתוך איזו התפעלות,
מחמת השפעתו של משה רבינו,
ולא מתוך הכרה פנימית."

יבעט כמלכו ובלהיו בראותו שהוא מקיים
מצותיו יתברך כדי שיספיק לו צרכיו ובראותו
ילדיו מעשה ידיו מתים ברעב, יהיה תוהה על
הראשונות ויאמר ח"ו כי שוא עבוד אלהים,
ולכן הזהיר לאדם שמעיקרא לא יעבוד על
מנת שכר גשמי כלל, ועם זה לעולם יהיה
שלם בעבודת בוראו אפי' שלא ייטיב אליו, זהו
תורף פירוש הר"י אברבנאל ז"ל:

לא דבר בו אנטיגנוס כלל, ואפי' שיעבוד על
מנת לקבלו אין בו גואי על זה. וטעם דברי
אנטיגנוס לפי פירוש זה אפשר לפי שאם יעבוד
האדם את בוראו כדי שיספיק לו צרכיו בעוה"ז
צפיק מניה חורבא, כי פעמים שלא יספיק הוא
יתב' צרכיו לענותו ולנסותו הילך בתורתו אם
לא, והאדם לא יחשוב כי מגסה ה' אותו, אלא

וגם יש לפרש הלשון על מנת לקבל פרס עפ"י מה שאמרו בכמה מקומות
בגמרא, כל האומר על מנת כאומר מעכשיו, כמו למשל, הנותן פרוטה לאשה בתורת
קדושין, ואמר לה, התקדשי לי בזה על מנת שאתן לך מנה, או לכשיתקיים התנאי
יחולו הקדושין למפרע, ואם בתוך הזמן קבלה קדושין מאחר, אין קדושין אלה
תופסים, מפני שנדונית כאשת איש מזה שקידשה קודם, משום דלשון על מנת
הוא כמו מעכשיו.

ולפי זה יש לומר כאן הכונה שלא תעבדו את ה' על מנת לקבל פרס מעכשיו,
אך כחך התורה, היום לעשותם ומחר (בעוה"ב) לקבל שכרם (ע"ז ד' ב'), וע' בסמוך.
ועם באור זה ידויק מאוד הלשון אל תהיו כעבדים וכו', ותלא ה' באפשר
להשמיט מלה זו (כעבדים) ולומר, אל תעבדו על מנת לקבל פרס, ומה באה מלה
זו לחוסיף או לחדש.
אך מפני שסתם עבדים מקבלים שכרם ביומם, כמש"כ (פ' תצא) ביומו תתן
שכרו, אך כעבדים המקבלים שכרם לאחר זמן, כגון שהתנה בעה"ב עמם מפורש
על זה.

12. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ח עמוד א עמוד ב

האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה בן העולם הבא הרי זה צדיק גמור!

13. תוספות מסכת פסחים דף ח עמוד ב

שיזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור - והדתן (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על
מנת לקבל פרס היינו בכה"ג שאם לא תבוא לו אותה הטובה שהוא מצפה תוהא ומתחרט על הצדקה
שעשה אבל מי שאינו תוהא ומתחרט ה"ז צדיק גמור וכן משמע בריש מסכת ר"ה (דף ד.) ובפ"ק דב"ב
(דף י').

14. רד"ק יהושע פרק א פסוק א

עבד ה' - מי ששם כל כחו וכוונתו וכל השגחותיו בשם יתברך ואף בהתעסקו בעניני העולם מתכוון לעבודת האל יתברך הוא יקרא עבד ה' כמו אברהם עבדי דוד עבדי הנביאים שהם כמו העבד לאדון.

15. מדרש שמואל שם

ואם נודה שקושיית הר"י אברבנאל קושיא היא, אומר אני שיתורץ כשנדקדק דקדוק קטן בדברי אנטיגנוס וזה דפתח בלשון עבדים וטייב בלשון משמשין דהל"ל כעבדים העובדים או בשמשיה המשמשין, והנה יש הפרש בין לשון עבודה ללשון שימוש, כי עבודה יקרא כל דבר הקשה כענין עבודת הארץ חרישה וזריעה שהיא עבודה קשה, ולשון עבודה נגזר מלשון עבד אשר הוא קנוי לעבול כל עבודתו וכל עבודת אדונו עליו המעט הוא אם רב וכענין שאמר הזכות בעבודה קשה בחומר ובלבנים. אמנם לשון שמוש הוא שמוש הקל, וכן מצינו שרז"ל אמרו גדולה שמושה יותר מלמדה והביאו ראיה ממ"ש הכתוב אשר יצק מים על ידי אליהו, הרי שדבר קל כזה יקרא שמוש כחלמיד המשמש לפני רבו לכבודו.

וכזה נבא אל חכונת כוונת דברי אנטיגנוס כי בהיות שאנחנו עם בני ישראל עבדים נרצעים אליו יתב' ילידי ביתו ומקנת כספו שהוציאנו מארץ מצרים ועשה עמנו נסים ונפלאות להיות לו לעבדים וכמו שאמר הכתוב כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, וכיין שכן היה ראוי אלינו לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא כל תרני"ג מצות ויומם ולילה לא נשבות מלעבוד כל עבודת אדונינו המלך. ואנחנו

16. מהרש"א חידושי אגדות מסכת סוטה דף יד עמוד א

וא"ל הקדוש ברוך הוא כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר מעלה אני כו'. יש לפרש זאת התשובה בהאי קרא ויאמר ה' אלי רב לך גו' דהיינו רב טוב הצפון לצדיקים לעוה"ב כמ"ש במדרשות ומיהו קשה דהיאך קאמר שהיה מבקש לקיים המצות כדי לקבל שכר עליהן הא אמרינן אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס וי"ל דהיינו במצוה שנתחייב בה כבר אבל הכא שעדיין לא בא לא"י ששם חיובה והקב"ה לא רצה שיהיה חייב בהו שפיר מצי' לבהש משום קבול שכרן ודו"ק.

17. ענף עץ אבות שם

דברי מהר"ש פרימו ניהא, שכיון שאינם מחוייבים ללכת דוקא בשביל הפתוח לבית זוגות, והולכים בהדרגה היותו כדי לכפות היצר, מותר לעשות על מנת לקבל פרס. ובספרו פני דוד (פרשת ראה אות לא) פירש בזה מה שכתוב נתון נתן לו, כי בגלל הדבר הזה יברכה ה' אלקיך, בכל מעשיך, ובכל משלח ידך. כלומר שאם לאחר נתינת ראשונה לצדקה, חוזר ונתן לתוספת על המצוה, וזה "נתון נתן לו", מותר לעשות על מנת שבגלל הדבר הזה יתברך מהשם יתברך בכל מעשה ידיו. וכן פירש עוד בספרו אהבת דוד (דרוש י) מה שאמרו חז"ל (בסוטה יד.) על משה שהיה מפציר מאד להכנס

קעונותינו לא כן אנחנו עושים, וכמו שאמר הפייטן תמידיהם חטאת וצדקתם שגיאות. ופיר' דבריו כי במקום עשות תמידין ומוספין עושים חטאת ובמקום עשות צדקה עושים שגיאות. או יהיה כוונתו כי מה שעושים בהתמדה הם החטאות, אמנם הצדקה אינם עושים אותה כי אם בדרך שגיאות, כמו מי שנפלו ממנו מעות ומצא עני אותם וכינצא בזה. וכן כתיב

ונהי כטמא כולנו וכבגר עדים כל צדקותינו, ושאר שבעסה מעכב בידינו שלא לעבדו עבודה שלמה שיצדק בה לשון עבודה, ואין אנו עובדים אלא מה שהוא קל מאד לעשותו כי הלואי שיצדק בו לשון שימוש. ולכן אמר אנטיגנוס כיון שאתם עבדים ואין אתם עושין רק השמוש הקל, א"כ ראוי לכם שלא תעשו זה השמוש על מנת לקבל פרס, אלא הו' כעבדים המשמשין כלומר שאותו השמוש הקל שאתם עושים על הפחות עשו אותו על מנת שלא לקבל פרס, כי די לכם שלא יהיה הוא יתברך תובע אתכם תשלום עבודתכם על הפחות זה המועט שאתם עושים יהיה ע"מ שלא לקבל פרס אבל מי שיהיה עבד נאמן ומקיים כל התורה מאל"ף עד תי"ו בזה לא דבר אנטיגנוס, כי איש כזה לא ימצא אחד בעיר ושנים במשפחה, ואיש כזה אפשר שהוא רשאי לעבוד כדי לקבל פרס וכל יעודי התורה ראויים אליו, ולא דבר אנטיגנוס אלא לכללות העם ולכם דבר בלשון רבים אל תהיו:

הקב"ה כלום אתה מבקש אלא ליטול שכר מעלה אני עליך כאילו עשיתם, שנאמר לכן אחלק לו גרבים ואת עצומים יחלק שלל. כאברהם יצחק ויעקב שהיו עצומים בתורה ובמצות, ולכאורה אין אימר הקב"ה למשה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, וכי משה רבינו עשה על מנת לקבל שכר. ולפי האמור ניהא, שבאמת משה השלים תיקונו, ולא היה חייב להכנס לארץ לקיים המצות התלויות בה, ומשנבקש מהקב"ה שבכל זאת יבניסו לו לארץ לקיים המצות הוא יותר מחויבו הרגיל, ואז רשאי היה לעשות על מנת לקבל פרס. ע"ש. והכא נמי שרבי זירא אינו חייב ללכת לשבת ליד בית המדרש, ולפי דולשתו היה לו ללכת לנהל על משכבו, והוא הולך בכוונה כדי לקיים מצות קימת בפני החכמים רשאי לעשות על מנת לקבל

17. וכן פירש דונר"א מוילנא מה שנאמר אצל רות, "ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אשר באה לחסות תחת כנפיו", שהן אמת

שעבודתינו. להשם יתברך צריכה להיות שלא על מנת לקבל שכר, כי איך נרדויב עוז לבקש שכר על עבודתינו, היתכן שיבקש עבד עולם שכר מרבו? והלא כל גופו קנוי לו להשתעבד בו. והקדוש ברוך הוא על מנת כן הוציאנו ממצרים להיות לו לעבדים, כמו שנאמר כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ

מצרים. אולם כל זה שייך בישראל, אבל רות שהיתה גיורת ולא היתה בכלל נאולת מצרים, והכניסה עצמה לחיוב המצות על די שנתגיירה, יכולה היא לבקש שכר על עבודתה, כי מרצונה הטוב ברורה במצות השם יתברך, ולכן אמר לה בועז, ותהי משכורתך שלמה, ותוכלי לבקש שכר מפני שבאת לחסות תחת כנפיו, שלא זיית בכלל נאולת מצרים, ומעצמך באת והיית עצמך במצות השי"ת. ובדין הוא שתמלי שכרך. (קול אליהו).

18. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לא עמוד א

דאר"ח: גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה

19. תוספות מסכת קידושין דף לא עמוד א

גדול המצווה ועושה - נראה דהיינו טעמא דמי שמצווה ועושה עדיף לפי שדואג ומצטער יותר פן יעבור ממי שאין מצווה שיש לו פת בסלו שאם ירצה יניח.

20. חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף לא עמוד א

דאמר רבי חנינא גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה. פירשו רבותינו ז"ל טעם הדבר שזה שטן מקטרגו כשהוא מצווה וזה אין שטן מקטרגו ולפום צערא אגרא, ורבינו הגדול ז"ל פירש שהמצות אינן להנאת האל יתברך המצווה אלא לזכותינו, ומי שהוא מצווה קיים גזירת המלך ולפיכך שכרו מרובה יותר מזה שלא קיים מצות המלך, מכל מקום אף הוא ראוי לקבל שכר שהרי מטוב לבב וחסידות הכניס עצמו לעשות מצות השם יתברך, ודוקא במצוות שצוה השם יתברך לאחרים שיש לו בהן רצון, אבל העושה מאליו מצוות שלא צותה בהם תורה כלל זו היא שאמרו (עי' ירושלמי שבת פ"א ה"ב) כל שאינו מצווה בדבר ועושהו נקרא הדיוט.

21. רמב"ם על משנה מסכת אבות פרק א משנה ג

והיו לזה החכם שני תלמידים, שם האחד צדוק ושם האחר ביתוס, וכאשר שמעוהו שאמר זה המאמר, יצאו מלפניו, ואמר אחד מהם לשני: הנה הרב כבר באר בפירוש שאין שם שכר ולא עונש, ואין שם תקוה כלל, כי לא הבינו כוונתו עליו השלום. ונתחברו זה לזה, ופרשו מן התורה. והתקבצה לזה כת ולזה כת. יקראום החכמים צדוקין וביתוסיין. והיות שלא יכלו לקבץ קהילות לפי מה שהגיע להם מן האמונה - כי זאת האמונה הרעה תפריד הנקבצים, כל שכן שלא תקבץ הנפרדים - הלכו אחר אימות הדבר אשר לא יכלו להכזיבו אצל ההמון, ולו הוציאו אותו מפיהם היו נהרגים, רצוני לומר: נוסח התורה, וצייר כל אחד מהם בלב סיעתו שהוא מאמין בנוסח התורה, וחולק על הקבלה, ושהיא קבלה בלתי נכונה. וזה כדי שיפלו מהם כל ההלכות המקובלות והגזרות והתקנות, הואיל ולא יכלו לדחות הכל, הכתוב והמקובל. ויתרחב להם גם כן הפתח לפירוש, לפי שכאשר חזר הפירוש אל בחירתו - יקל במה שירצה ויחמיר במה שירצה לפי מטרתו, הואיל ואינו מאמין בעיקר כולו, ולא ביקשו אלא דבר שיהיה נוח לקצת בני אדם. ומני אז צמחו אלה הכתות הארוכות, קהילות המינים אשר ייקראו בארץ הזאת - רצוני לומר: מצרים - קראין, ושםם אצל החכמים צדוקין וביתוסיין, והם אשר החלו להטיל דופי בקבלה, ולפרש הכתובים כפי מה שיראה לכל אדם, מבלי השמע לחכם כלל, בניגוד לאומרו יתעלה: +דברים יז יא+ "על פי התורה" וכו' "לא תסור" וכו'.

22. רמב"ן דברים פרק כז פסוק כו

(כו) אשר לא יקים את דברי התורה הזאת - כאן כלל את כל התורה כולה, וקבלוה עליהם באלה ובשבועה, לשון רש"י. ולפי דעתי, כי הקבלה הזאת, שיודה במצות בלבו ויהיו בעיניו אמת ויאמין שהעושה

1 | אותן יהיה לו שכר וטובה והעובר עליהן יענש, ואם יכפור באחת מהן או תהיה בעיניו בטלה לעולם הנה הוא ארור. אבל אם עבר על אחת מהן, כגון שאכל החזיר והשקץ לתאותו או שלא עשה סוכה ולולב לעצלה, איננו בחרם הזה, כי לא אמר הכתוב אשר לא יעשה את דברי התורה הזאת, אלא אמר אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות, כטעם קיימו וקבלו היהודים (אסתר ט כז). והנה הוא חרם המורדים והכופרים:

6 | ובירושלמי בסוטה (פ"ז ה"ד) ראיתי, אשר לא יקים, וכי יש תורה נופלת, רבי שמעון בן יקים אומר זה החזן, רבי שמעון בן חלפתא אומר זה בית דין של מטן, דמר רב יהודה ורב הונא בשם שמואל על הדבר הזה קרע יאשיהו ואמר עלי להקים, אמר רבי אסי בשם רבי תנחום בר חייא למד ולימד ושמר ועשה והיה ספק בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה בכלל ארור. ידרשו בהקמה הזאת, בית המלך והנשיאות שבידם להקים את התורה ביד המבטלים אותה, ואפילו היה הוא צדיק גמור במעשיו והיה יכול להחזיק התורה ביד הרשעים המבטלים אותה הרי זו ארור, וזה קרוב לענין שפירשנו:

1 | ואמרו על דרך אגדה, זה החזן, שאינו מקים ספרי התורה להעמידן כתקן שלא יפלו. ולי נראה, על החזן שאינו מקים ספר תורה על הצבור להראות פני כתיבתו לכל, כמו שמפורש במסכת סופרים (יד יד) שמגביהין אותו ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו ומחזירו לפניו ולאחריו, שמצוה לכל אנשים והנשים לראות הכתוב ולכרוע ולומר וזאת התורה אשר שם משה וגו' (לעיל ד מד), וכן נוהגין:

23. ספר מצוות קטן מצוה א

1 | לידע שאותו שברא שמים וארץ הוא לבדו מושל מעלה ומטה ובד' רוחות כדכתיב (שמות כ') אנכי ה' אלהיך וגומר, וכתיב (דברים ד') וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. ודרשו חכמים אפילו באויר. לידע, פירוש לאפוקי מן הפילוסופין שאמרו שהעולם נוהג מאליו במזלות. ואין לו מנהיג ולא דבר, ואפילו קריעת ים סוף ויציאת מצרים וכל הנפלאות שנעשו במזל היו. ויש לנו להאמין כי שקר הם דוברים. אכן הקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם כולו ברוח פיו. והוא הוציאנו ממצרים ועשה לנו כל הנפלאות ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה שנאמר (תהילים ל"ז) מה' מצעדי גבר כוננו. ובזה תלוי מה שאמרו חכמים (שבת דף לא) ששואלין לאדם לאחר מיתה בשעת דינו צפית לישועה. והיכן כתיב מצוה זו. אלא ש"מ בזה תלוי, שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים דכתיב אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך וגומר. ועל כרחין מאחר שהוא דיבורג), הכי קאמר, כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלהיכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם. וכן יושיענו ברחמיו שנית, כדכתיב (דברים ל') ושב וקבצך מכל העמים וגומר.